

वृषसारसंग्रहः

[अष्टादशमो ऽध्यायः]

[स्वर्गोपागतानां चिह्नानि]

देव्युवाच ।
भुक्त्वा तु भोगान्सुचिरं यथेष्टं
पुण्यक्षयान्मर्त्यमुपागतानाम् ।
चिह्नानि तेषां कथयस्व मे ऽद्य
यथाक्रमं कर्मफलं विशेषात् ॥१८:१॥
[दानाष्टकम्]

महेश्वर उवाच ।
सदान्नदाता कृपणार्तिदीनां
स वर्षकोट्यायुतमीशलोके ।
भुक्त्वा च भोगान्सममप्सरोभिः
प्रक्षीणपुण्यः पुनरेति मर्त्यम् ॥१८:२॥
जायन्ति दिव्येषु कुलेषु पुंसः
सखीसमृद्धे बहुभृत्यपूर्णे ।
गौरश्वरत्नादिधनाकुलेषु
रूपोज्ज्वलः कान्तिसमायुतश्च ॥१८:३॥

Testimonia for this chapter—C₉₄: f. 224r line 4 – f. 226r line 4; C₄₅: f. 226v line 6 – f. 228r line 6; C₀₂: f. 306r line 1 – f. 306v line 5; K₈₂: f. 31v line 1 – f. 33r line 6; M: f. 33v line 2 – f. 35v line 4; K₄₁^(paper): f. 231r line 2 – f. 232v line 7; E: pp. 649–651 1 C₀₂ broke off in chapter 14 and resumes below at 18.28b. The gap in E that started at 17.39 continues up to 18.16c.

1a तु] Σ; om. K₈₂, च M **1b** °क्षयान्म्] Σ; °क्षया म° M **1c** चिह्नानि] Σ; किञ्चिद् M **1d** विशेषात्] Σ; विशेषः M **2** महेश्वर] C₉₄C₄₅; भगवान् K₈₂ MK₄₁^(paper)
2a °दीनां] Σ; °दीना M **2b** °युतमीशलोके] Σ; °युतमीनशलोके C₉₄^{ac}, °युतस्वर्गलोके M
2c °न्सममप्सरोभिः] Σ; °न्सहरप्सरोभिः M, °न्सरोभिः K₄₁^(paper) **2d** °पुण्यः पुनरेति मर्त्यम्] Σ; °पुण्यः पुनरेति मर्त्ये K₈₂, °पुण्य पुनः मर्त्यलोके M **3a**] C₉₄K₈₂; --- C₄₅, जायन्ति ते दिव्यकुलेषु पुन्साम् M, जायन्ति ते दिव्ये कुलेषु पुंसः K₄₁^(paper) (unmetr.) **3c** गौर°] C₉₄K₈₂K₄₁^(paper); गौरव° C₉₄^{ac}, गोर° C₄₅ M • °रत्नादि°] K₈₂M; °रत्नादि° C₉₄K₄₁^(paper), °रत्नाति° C₄₅ • °धना°] Σ; °समा° M **3d** रूपोज्ज्वलः] em.; रूपोज्ज्वल° C₉₄C₄₅K₈₂, रूपोज्ज्वलः M, रूपर्ज्वल° K₄₁^(paper) • °समायुतश्च] C₉₄^{pc}K₈₂; °समायुतश्च C₉₄^{ac}C₄₅M

वस्त्रं सुसत्कृत्य द्विजस्य दानात्
 स्वर्गेषु मोदन्ति स वर्षकोट्यः ।
 पुनश्च ते मर्त्यमुपागताश्च
 चिह्नं महच्छ्रीपदमाप्नुवन्ति ॥१८:४॥

कूपप्रपापुष्करिणीप्रदाता
 स लोकमाप्नोति जलेश्वरस्य ।
 ततः स तस्माच्च्युतिमाप्य लोकात्
 सुखी सुतृप्तेषु कुलेषु जायेत् ॥१८:५॥

रत्निप्रमाणादपि हेमदानात्
 सुरेन्द्रलोकं समवाप्नुवन्ति ।
 तस्माच्च्युतो मर्त्यमुपागतानां
 चिह्नं समृद्धिर्धनधान्यलक्ष्म्याः ॥१८:६॥

अदूष्य भूमीवरविप्रदानात्
 स लोकमाप्नोति सुरेश्वरस्य ।
 भुक्त्वा तु भोगान्च्युत मर्त्यलोके
 चिह्नं लभेद्वै विषयाधिपत्वम् ॥१८:७॥

द्विजस्य सत्कृत्य तिलप्रदाता
 स लोकमाप्नोति च केशवस्य ।
 भ्रष्टस्ततो मर्त्यमुपागतस्तु

4a वस्त्रं सुसत्कृत्य] C₉₄C₄₅; वस्त्रं सुसंस्कृत्य K₈₂, सुवस्त्र सत्कृत्य M, वस्त्रं सुसंस्कृत्य K₄₁^(paper)
4b °कोट्यः] Σ; °कोट्या M **4c**] C₉₄C₄₅K₈₂K₄₁^(paper); पुनश्च्युता मर्त्यमुपागतानां M
4d चिह्नं म°] Σ; चिह्नम् C₉₄, चिह्नं न° M **5a** कूप°] Σ; कूपं M • °पुष्करिणी°] K₈₂
 K₄₁^(paper); °पुष्करणी° C₉₄, °पुष्करिणी° C₄₅, °पुष्करिणी° M **5b** जलेश्वरस्य] C₉₄C₄₅K₈₂
 K₄₁^(paper); जलेश्वरस्य M **5c**] C₉₄K₄₁^(paper); ततः स तस्माच्च्युतिमाप्य लोकात् C₄₅, ततः
 स तस्माच्च्युतिमाप्य लोके K₈₂, तस्मात्स लोकाच्च्युत मर्त्यलोके M **5d** °तृप्तेषु] Σ; °तृ---
 C₄₅, °तृप्तेषु K₈₂ • कुलेषु जायेत्] Σ; च जायते सः M **6a** रत्नि°] C₉₄K₈₂; रति°
 C₄₅, रति° M, रत्न° K₄₁^(paper) • °प्रमाणा°] Σ; °प्रमाना° M • °दानात्] Σ; °दाता M
6b समवाप्नुवन्ति] Σ; समवाप्नुवन्ति C₄₅, समवाप्नुवन्ति M **6c** तस्माच्च्युतो] Σ; तस्माच्च्युते
 M **6d** चिह्नं] Σ; चिह्नं C₉₄ • °लक्ष्म्याः] K₈₂; लक्ष्म्याः C₉₄M, लक्ष्मः C₄₅, लक्ष्म्या K₄₁^(paper)
 • समृद्धिर्ध°] Σ; समृद्धिर्ध° M **7a** °दानात्] Σ; °दाता M **7b** लोकमाप्नोति] Σ; लोक
 प्राप्नोति K₄₁^(paper) • सुरे°] Σ; स्वरे° M **7c** भुक्त्वा भोगान्च्युत] C₉₄C₄₅K₈₂; स भुक्तभोगां
 च्युत M, भुक्त्वा भोगान्च्युत K₄₁^(paper) **7d** लभेद्वै] C₉₄K₄₁^(paper); लभेद्वै C₄₅, भवेद्वै K₈₂,
 भवेतद् M **8a** तिल°] Σ; तिलः M **8b** केशवस्य] Σ; वासवेभ्यः M **8c** °गतस्तु] Σ;
 °गतस्य M

चिह्नं लभेदक्षयमर्थलाभम् ॥१८:८॥

गवां सुरूपां विधिवद्विजानां
दत्त्वा च गोलोकमवाप्नुवन्ति ।
कल्पावसाने समुपेत्य मर्त्ये
चिह्नं गवाढ्यं शतगोयुतं च ॥१८:९॥

स्वर्गं गतानां पुरुषस्य चिह्नं
धनाढ्यता श्री सुखभोगलाभम् ।
आयुर्यशोरूपकलत्रपुत्रं
सम्पद्विभूतिकुलकीर्तिमर्थम् ॥१८:१०॥

[निरयागतानां चिह्नानि]

दानाष्टकं चोत्तम कीर्तितं ते
चिह्नं च लोकं च समासतो मे ।
शृणोतु देवी निरयागतानां
चिह्नं च कर्म च विपाकतां च ॥१८:११॥

हत्वा च विप्रं मनसा च वाचा
स याति पारं निरयस्य घोरम् ।
अशीतिकल्पं निरये क्रमेण
भुक्त्वा पुनस्तिर्य शतायुतानाम् ॥१८:१२॥

जायन्ति ते मानुष हीनविद्याः
प्रत्यन्तवासाः कुलवित्तहीनाः ।
नित्यं च तस्याक्षयरोगपीडा
इदं तु चिह्नं द्विजजीवहर्तुः ॥१८:१३॥

8d लभेद°] Σ; भवेद° K₈₂, नृणाञ्चो M 9a गवां सुरूपां] K₄₁^(paper); गवां स्वरूपां C₉₄K₈₂,
गवां स्वरूपं C₄₅, गवा सुरूपा M 9b च] Σ; स M 9c समुपेत्य मर्त्ये] Σ; पुनः मर्त्यलोके
M 9d चिह्नं] Σ; चिह्न K₄₁^(paper) 10a स्वर्गं गतानां] Σ; स्वर्गागतानां M 10b °ढ्यता]
Σ; °ढ्यतां M 10c °र्यशो°] Σ; °र्यषे° M 10d °मर्थम्] Σ; °मत्वम् M 11a चोत्तम]
Σ; चोत्तम M • कीर्तितं ते] em.; कीर्तनं ते C₉₄K₈₂, {कीर्तितन्ते} C₄₅, कीर्तितो यम्
M, कीर्तिनन्ते K₄₁^(paper) 11b चिह्नं च] Σ; चिह्नं स M • समासतो] Σ; समागतो M
11c शृणोतु देवी] Σ; {शृण्वन्तु देवो} M 11d चिह्नं च] Σ; चिह्नं स्व° M • विपाकतां
च] Σ; विपाकतानाम् M 12a विप्रं] Σ; विप्र MK₄₁^(paper) 12b] C₉₄C₄₅K₈₂; स याति
पारं निरयं सुघोरम् M, स याति पारं निरयश्च घोरम् K₄₁^(paper) 12c निरये] Σ; निरयः
M 12d पुनस्तिर्य] Σ; पुनः तिर्य M 13a °विद्याः] C₄₅M; °विद्या C₉₄K₈₂K₄₁^(paper)
13b °वासाः] Σ; °वासा K₈₂, °वासी M • हीनाः] Σ; °हीना M 13d इदं तु चिह्नं] Σ;
चिह्नञ्च मे त M

पीत्वा च मद्यं द्विज कामतो वा
 आघ्राति गन्धं स्वमनीषिकेण ।
 स याति घोरं नरकमसह्यं
 यावच्च कल्पं दश अत्र भुक्त्वा ॥१८:१४॥
 तिर्यं च सर्वमनुभूय दुःखं
 स कष्टकष्टेन मनुष्यजन्म ।
 चण्डालशौनश्चपचत्वमेति
 श्यामं च तालु भवतीह चिह्नम् ॥१८:१५॥
 निन्दन्ति ये वेद ससम्भूय जिह्वा
 यः कूटसाक्षी स च खल्वलान्धौ ।
 सुहृद्गधा मृत्युशतं हि गर्भे
 गर्हाशनोच्छिष्टभुजो भवन्ति ॥१८:१६॥
 स्तैन्यं तु यः कुर्वति पापसत्त्वं
 ते पापदोषान्नरकं व्रजन्ति ।
 मन्वन्तरादीन्यनुभूय दुःखं
 पुनश्च तिर्यं शतशो ऽनुभूयात् ॥१८:१७॥

16 cf. Manu II.57: ब्रह्मोज्झता वेदनिन्दा कौटसाक्ष्यं सुहृद्गधः । गर्हितानाद्ययोर्जग्धिः सुरापान-
 समानि षट् ॥

16c E resumes here with महो (for मृत्यु; about two folio sides seem to be missing).

14a मद्यं] Σ; मद्य M • द्विज] K₈₂M; द्विजः C₉₄C₄₅K₄₁^(paper) (unmetr.) • वा]
 Σ; वे K₄₁^(paper) 14b आघ्राति] Σ; माघ्राति M • °मनीषिकेण] Σ; °मनीषिकेन M,
 °मणीषिकेण K₄₁^(paper) 14c] Σ; स याति घोरा नरकर्मसह्यं M 14d कल्पं दश अत्र] Σ;
 कल्पा दशमन्त्र M 15a सर्वमनुभूय दुःखं] Σ; सर्वमनुभूय दुःख K₈₂, सर्व मनुभूय दुःखा M
 15b कष्टकष्टेन] Σ; कष्टकष्टेन C₄₅, कष्टकष्टेन M • °जन्म] Σ; °जन्मम् M 15c चण्डाल°]
 Σ; चाण्डाल° MK₄₁^(paper) • °त्वमेति] Σ; °त्वमे C₄₅ 15d श्यामं] Σ; श्यामः K₄₁^(paper)
 • भवतीह] Σ; भवतीति ह K₄₁^(paper) • चिह्नम्] Σ; चिह्नं M 16a] C₉₄K₈₂K₄₁^(paper);
 निन्दन्ति ये वेद ससम्भूय जिह्वा C₄₅, निन्दन्ति ये वेद सखपजिह्वा K₁₀, निन्दन्ति ये वेद शस्त्राय
 जिह्वा K₇, निन्दन्ति यो वेद स भूय जिह्वा M 16b यः कूटसाक्षी] Σ; यः कूटसाक्ष C₄₅,
 यो कूटसाक्षी M • खल्वलान्धौ] C₉₄C₄₅K₈₂K₄₁^(paper); खल्वलान्धौ M 16c मृत्यु°] Σ;
 महो° E 16d गर्हो°] Σ; गर्भो° M • भवन्ति] Σ; भवन्ति भुङ्क्वा महदुःख E 17a स्तैन्यं तु]
 corr.; स्तैन्यस्तु C₉₄K₈₂K₄₁^(paper), स्तैन्यस्तु C₄₅, स्तैन्यञ्च M, दैत्यस्तु E • यः] C₄₅ME;
 ये C₉₄K₈₂K₄₁^(paper), यैः C₉₄ • °सत्त्वम्] Σ; °सत्त्वन् C₉₄ 17b ते] Σ; _ C₉₄, स M
 • °दोषान्न°] Σ; °दोषा न° C₄₅M • व्रजन्ति] Σ; प्रयान्ति M 17c °न्तरादीन्य°] Σ;
 °न्तराद्धीम° M • दुःखं] Σ; दुःख K₄₁^(paper) 17d तिर्यं श°] Σ; तिर्यं स° M, तिर्यक्श°
 K₄₁^(paper) E • नुभूयात्] Σ; नुभुक्त्वा M

मानुष्यजन्मेषु च दुःखभागी
 स्तेनत्वमायाति पुनश्च मूढः ।
 सुवर्णचोरी कुनखत्व चिह्नम्
 विशीर्णगात्रो रजतापहारी ॥१८:१८॥

ताम्रापहारी स्फुटिताग्रपाणिर्
 लोहापहारी भुजछेद चिह्नम् ।
 कांसापहारी करभग्न चिह्नं
 हत्वा च रीति-त्रपु-सीसकानाम् ॥१८:१९॥

नासोष्ठकर्णश्रवणस्य छेदश्च
 चिह्नं नृणां वस्त्रहरः कुचैलः ।
 धान्यापहारी भवते ऽङ्गहीनो
 दीपापहारी भवते ऽन्ध चिह्नम् ॥१८:२०॥

निर्वापहा काण भवेत चिह्नं
 यः स्त्रीं हरेत्सो ऽपि जितः स्त्रिया स्यात् ।
 सस्यापहारी भवते ऽन्नहीनो
 हत्वायुधमस्त्रहतत्व चिह्नम् ॥१८:२१॥

अन्नापहारी परदत्तभोक्ता

21 cf. Mitākṣara ad Yājñavalkya 3.216cd: ... न्यासापहारी च काणः, स्त्रीपण्योपजीवी षण्डः, कौमारदारत्यागी दुर्भगः...

18a मानुष्य°] Σ; मनुष्य° K₈₂M **18b**] C₉₄C₄₅K₈₂K₄₁^(paper); स्तेनत्वमायाति पुनश्च मूढाः M, स्तेने ऽयम आयाति पुनश्च मूढाः E **18c** °चोरी] C₉₄; °चौ= C₄₅, °चौरी K₈₂M K₄₁^(paper), °चौर E • कुनखत्व चिह्नम्] C₉₄K₈₂K₄₁^(paper)E; कुनखत्व चिह्नं C₄₅, कुनत्व चिह्नं M^{ac}, कुनक्षत्व चिह्नं M^{pc} **18d** विशीर्ण°] Σ; विस्तीर्ण° C₄₅ • °गात्रो] Σ; °सूत्रद् M **19a** ताम्रापहारी] Σ; ताम्रापहारी M, ताम्रापहारि E • स्फुटिता°] Σ; स्फुटिता° E • °पाणिर्] Σ; °पाणि MK₄₁^(paper), °पाणीर् E **19b** लोहापहारी] Σ; लोह---हारी C₉₄ • चिह्नम्] Σ; चिह्नम् M **19c** कांसा°] Σ; कांसो° K₄₁^(paper) • कर°] Σ; क° C₉₄^{ac} • चिह्नं] Σ; चिह्नम् M^{pc}, लम् M^{ac} **19d** हत्वा च रीति°] C₉₄K₄₁^(paper)E; हत्वापहारीति C₄₅, हत्वा च रीतिं K₈₂, हत्वा च रीती° M **20a** नासो°] Σ; नासौ° E **20b** चिह्नं] Σ; चिह्नं M • °हरः] Σ; °हरं E • कुचैलः] Σ; कुचेलः K₄₁^(paper)E **20c** भवते ऽङ्ग°] K₈₂MK₄₁^(paper); भवदेङ्ग° C₉₄, भवत्यङ्ग° C₄₅, भवत्येङ्ग° E **20d** दीपा°] Σ; दिपो E • भवते ऽन्ध] C₉₄C₄₅K₈₂MK₄₁^(paper); भवत्यन्ध E **21a** चिह्नं] Σ; चिह्नं C₄₅, चिह्नं M **21b**] corr.; यः स्त्री हरेत्सो ऽपि जितस्त्रिया स्यात् C₉₄, यः स्त्री हरे सो ऽपि जितः स्त्रियायात् C₄₅, यः स्त्री हरेत्सो ऽपि जित स्त्रिया स्यात् K₈₂, यः स्त्री हरे स्त्रीभिः जिता भवन्ति M, यः स्त्री हरेत्सो ऽपि जितः स्त्रिया स्यात् K₄₁^(paper)E **21c** भवते ऽन्नहीनो] Σ; भवते ऽन्नहीवः C₄₅, भवेतन्नहीनः K₄₁^(paper) **21d** °युधमस्त्र°] Σ; °युधयन्त्र E

हत्वा तु गावः स भवेदरिद्रः ।
हरिं हरेत्तद्धरिणा दहन्ति
हत्वा तु मेषान् अजगर्दभं वा ॥१८:२२॥

स भारभृङ्गीव्यमुदाहरन्ति
रत्नापहारी अनपत्यता च ।
छत्रापहारी अपवित्रता च
हत्वा च बीजं स भवेदबीजः ॥१८:२३॥

गोधूमशालियवमुद्रमाषान्
हत्वा मसूरं विलयं व्रजन्ति ।
कामातुरो मातर मातृपुत्रीं
मातृस्वसां गच्छति मातुलानीम् ॥१८:२४॥

राजाङ्गनां पुत्रसुतां सुषां च
प्रव्राजिनीं ब्राह्मणीमन्त्यजां च ।
अजाश्वमेषं सुरभीसुतां च
यत्कामयेत्तेषु विमूढचेताः ॥१८:२५॥

स याति कृच्छ्रं नरकं सुघोरं
स वर्षकोटीशतशो भ्रमिन्वा ।
तीर्यञ् च भूयः शतशो व्यतीत्य
कष्टेन वै जायति मानुषत्वम् ॥१८:२६॥

हीनाङ्गता दीनशरीरताश्च
यो मातृगामी स भवेदलिङ्गः ।
मातृस्वसातल्पगवातलिङ्गा
लिङ्गापरोधः सुतपुत्रिकामः ॥१८:२७॥

✧

23b cf. Mitākṣara ad Yājñavalkya 3.216cd: ... गौतमो ऽपि क्वचिद्विशेषमाह । ...
न्यासापहार्यनपत्यः, रत्नापहार्यत्यन्तदरिद्रः...

✧

22b भवेदरिद्रः] Σ; भवे दरिद्रः M 22c हरिं हरेत्तद्धरिणा] Σ; हरिम्भवे त हरिणा M,
हरिहरेत्तद्धरिणा E 22d] C₉₄C₄₅K₄₁^(paper); हत्वा च मेषानजगर्दभम्य K₈₂, हत्वा च
मेषामजगर्दभञ्च M, हत्वा तु मेषानजगर्दभश्च E 23a °ङ्गीव्य°] Σ; °ङ्गीवा° M, °ङ्गीव° E
23b अनपत्यता] Σ; ---त्यता C₉₄ 23c अपवित्रता] C₄₅K₄₁^(paper)E; अपरित्रता C₉₄K₈₂M
23d] C₉₄K₈₂ME; {हत्वा नृजीवः स भवेदजीवः} C₄₅, हत्वा च बीजं स भवेदजीवः K₄₁^(paper)
24c °पुत्रीं] K₈₂; °पुत्री E 24d मातुलानीम्] E; मातुलानी K₈₂ 25b °व्राजिनीं] E;
°व्राजिनी K₈₂ 25c °मेषं] K₈₂; °मेष° E • °सुतां च] corr.; °सुतं च K₈₂; °sutāśca
E 25d °चेताः] K₈₂; °चेतः E 27c °वात°] K₈₂; °वान° E 27d लिङ्गापरोधः] K₈₂;
लिङ्गेपरोधः E

स्त्रुषां च यः सेवति रक्तमेही
 दौश्चर्म्यतां च द्विजसुन्दरीषु ।
 राजाङ्गनायासु च लिङ्गच्छेदः
 प्रव्राजिनीकामुक मूत्रकृच्छ्रम् ॥१८:२८॥
 सव्याधिलिङ्गं लभते ऽन्त्यजासु
 विलीनलिङ्गः पशुयोनिगामी ।
 जायन्ति ते मूषिक धान्यचौरी
 क्षीरं हरेद्वायसतां प्रयाति ॥१८:२९॥
 कांसापहारी स भवेत्तु हंसः
 श्वानत्वमायाति रसापहारी ।
 हत्वा च सूचीं तु भवेत्स दंशः
 हत्वा तु सर्पिर्वृषतां प्रयाति ॥१८:३०॥
 मांसं तु हत्वा स भवेत्तु गृध्रस्
 तैलापहारी खगतां प्रयाति ।
 गुडं च हत्वा गुडिका भवन्ति
 शाकापहारी स भवेन्मयूरः ॥१८:३१॥
 हत्वा पशुं पङ्कुरजायतेहः
 चित्रत्वमायाति सुवस्त्रहारी ।
 हत्वा दुकूलं स च सारसत्वं
 क्षौमं च हत्वा स च दुर्बलत्वम् ॥१८:३२॥
 ऊर्नानि वस्त्राण्यपहत्य मेषः
 छुछुन्दरी जायति गन्धहारी ।
 ब्रह्मस्वमल्पमपहत्य भोक्ता

✧

29cd for these pādas and the next verse, cf. Manu 12.62: धान्यं हत्वा भवत्याखुः कांस्यं
 हंसो जलं प्लवः । मधु दंशः पयः काको रसं श्वा नकुलो घृतम् ॥ 31 cf. Manu 12.63ab:
 मांसं गृध्रो वसां मद्गुस्तैलं तैलपकः खगः 31c cf. Manu 12.64d: गोधा गां वाग्गुदो गुडम्
 31d cf. Manu 12.65b: पत्रशाकं तु बर्हिणः

28b C₀₂ resumes here in f. 306r with चर्मताश्च द्विजसुन्दरीषु

✧

28b दौश्चर्म्यतां च] corr.; दौचर्मतां च K₈₂, दौः चर्मराश् च E 28c लिङ्गं] E; लिङ्गः K₈₂
 29a °लिङ्गं] K₈₂; °लिङ्ग E 29d °यसतां] E; °यता K₈₂^{ac}, °यसता K₈₂^{pc} 30a कांसां]
 em.; हंसां K₈₂E • भवेत्तु] conj.; भवेन्नि° K₈₂E 30b रसां] E; रषा° K₈₂ 30c सूचीं]
 corr.; सूची K₈₂, सूचीन् E 30d सर्पिर्वृषं] E; सर्पि वृष° K₈₂ 31d मयूरः] K₈₂; मयूरम्
 E

स गृध्र उच्छिष्टभुजो भवन्ति ॥१८:३३॥

पादेन यः स्पर्शयते द्विजाङ्घ्रिं
तच्छीतरक्तं चरणौ भवेत् ।

पादेन यः स्पर्शयते च गावः
स पादरोगान्विविधांलुभेत ॥१८:३४॥

यो मातरः ताडयते पादेन
पादे तदीये कृमयः पतन्ति ।
पादात्पृशेद्यः पितरं दुरात्मा
सूनोन्नपादः स भवेत्परत्र ॥१८:३५॥

पदात्पृशेत्तोयमनादरेण
सश्लीपदीपादयुगे भवेत् ।
पादेन यः स्पर्शयते हुताशं
स चाग्निपादः सततं भवेत् ॥१८:३६॥

पादेन यश्चार्यमुपस्पृशेत्
स पादच्छेदं बहुशो लभेत ।
ग्रन्थापहारी स भवेत् मूकः
दुर्गन्धवक्त्रः परिछिद्रवादी ॥१८:३७॥

पैशुन्यवादी स च पूतिनासाम्
अनम्रवक्त्रस्त्वनृतापवादी ।
पारुष्यवक्ता मुखपाकरागी
असत्प्रलापी स च दन्तरोगः ॥१८:३८॥

स्तीक्ष्णप्रदायी स च वक्रनास
सम्भिन्नवक्ता स च कण्ठरोगी ।
क्रुद्धेक्षणः पश्यति यस्तु विप्रं
तीव्राक्षिरोगी स तु जायते हि ॥१८:३९॥

प्रद्वेषयालोकयते ऽतिथीन्य
उत्पादिताक्षिस्स भवेत्परत्र ।
वैरूप्य चक्षुस्त्वतिसूक्ष्मचक्षुः
स जायते केकरपिङ्गयक्षुः ॥१८:४०॥

गर्ताक्षिकादीनि विपाण्डुराणि
नेत्रामयान्येव च पापदोषात् ।
शृण्वन्ति ये पापकथां प्रशस्तां

तां कर्णसर्पिः परिपीडयेत् ॥१८:४१॥

शृण्वन्ति निन्दां हरिश्चर्योर्यः
स कर्णशूलेन तु जीवती वा ।
मातापितृणां शृणुते ऽपवादः
स कर्णसाफेन विनाशमेति ॥१८:४२॥

शृणोति निन्दां गुरुविप्रजा यः
स कर्णपूयं स्रवते सरक्तम् ।
विरूप्यदारिद्र्यकुलाधमेषु
अनिष्टकर्मभृतिजीवनाश्च ॥१८:४३॥

अकीर्तनं दर्शनवर्जनं च
श्वापाकतोश्चादिषु जायते सः ।
एतानि चिह्नं निरयागतानां
मानुष्यलोके कुकृतस्य दृष्टम् ।
समासतः कीर्तित एव देवि
यथैव मुक्तिस्त्विह कर्मभङ्गः ॥१८:४४॥

मातापित्रोघतो यासुतदुहितृवहा भ्रातृगम्भीरवेगा
भार्यावर्ता विवर्ता कुटिलगतिवधुर्बान्धवोर्मोतरङ्गा ।
कामक्रोधोभकूला करिमकरझषा ग्राहकामा भयन्ते
मृत्योराख्याणवे ऽस्मिन्न शरणविवशाकालदृष्टो प्रयाति ॥१८:४५॥

नित्यं येन विना न याति दिवसं पञ्चत्वमापद्यते
त्यक्त्वा देह वनान्तरेषु विषमे श्वानश्रिगालाकुले ।
बन्धुः सर्वनिवर्तते गतदया धर्मैक तत्र स्थितः
तस्माद्धर्मपरो न चान्यः सुहृदः सेवेत्परत्रार्थिनः ॥१८:४६॥

॥ इति वृषसारसंग्रहे पूर्वकर्मविपाकचिह्नाष्टादशोऽध्यायः ॥